

Eysteinn Fjærli "Den norske Hær i Storbritania 40-45"

102669

kenavdeling. Det ble satt opp 6 kompanier opprinnelig under følgende sjef: Kaptein Otto Aubert, løytnant Wilhelm Mohr (flyger), løytnant Carl Theodor Jacobsen (flyger), løytnant Edvard Dycker-Meyer (flyger), fenrik Anton Tviberg og fenrik Øivind Helland. Dessuten ble det satt opp en tropp leirpoliti. Det skjedde imidlertid flere forandringer når det gjaldt kompanioppsettningene og kompanisjefsstillingene før man kom til en noe mer varig tilstand primo august. Bl.a. ble kaptein Aubert adjutant i Stenersens leirkommandantur for en tid, mens løytnant Mohr var blant dem som ble sendt til flygerutdannelse i Canada.¹³ Løytnant Dycker-Meyers kompani var satt opp med 6 Colt mitraljøser, brakt over fra Norge av ham selv.

Det ble satt i gang med militær opplæring. Men den var selvsagt preget av de mange mangler som forelå: Først og fremst våpen, men også reglementer, egnet øvingslende (ekserseplass) og nok kvalifisert befal. Man brukte trestokker som erstatning for gevar. Dog fikk alle en «følging» med våpen ved at 50 Krag-Jørgensen gevarer gikk på omgang i kompaniene.¹⁴

Det manglet også militære kjøretøyer, her måtte major Stenersen gå til innkjøp på det sivile markedet eller leie befalets private biler. I løpet av sommermånedene kom det imidlertid etter hvert britiske militærkjøretøyer, mesteparten i august.¹⁵

I tillegg til disse materiellmangler, kom så den mentale påkjenning for hvalfangerne som ikke fikk komme hjem til sine kjære. Dette hadde de sett frem til.

I stedet kom engstelsen for hvordan det gikk med de hjemme i krigens og okkupasjonens Norge. Det lar seg ikke nekte at *noen* søkte trøst i de mange skjenkesteder i byen.¹⁶ Det ble Stenersens og kompanisjefenes hovedoppgave å holde moralen oppe, og det måtte skje ved en mest mulig meningsfylt tjeneste og personlig påvirkning. Stenersen gjorde her meget. Bl.a. fikk han organisert en «Leirens Bank», hvor hvalfangerne kunne deponere sine betydelige pengemidler som de hadde en tendens til å slå om seg med.¹⁷

HOK's virksomhet i London i juni og juli 1940

HOK etablerte seg i Norway House, London 20. juni, og besto da bare av general Carl Gustav Fleischer og kaptein Aage Rosenquist Pran. De første

dager c
fikk de
PM til
(Se ved
I kor
opp str
å sørge
Når c
ble satt
å unngå
Marine
flygeut
britene
Air For
Fleisch
britiske
nok til
stridskl
fra brite
loven gj
ut nord
Den 5
War Of
ferere o
J. O. C
bruke d
Fleische
på like li
Deret
ben i W
spørsmå
Til dette
det var i
kirk. Me
de regne
ling av v

Vedlegg nr. 4

GENERALMAJOR CARL GUSTAV FLEISCHERS PM AV JUNI 1940

P. M.

Oppsetning av en norsk hæravdeling utenfor Norge

I den erklæring som H.M. Kongen ga ved avreisen fra Norge blev det slaatt fast at vi **AKTIVT SKAL FORTSETTE AA KJEMPE** med vaare Allierte for Norges sak.

Bare ved en slik politikk kan vi hevde vaar suverenitet under krigen og gjøre oss haap om at vaare krav vil bli støttet under fredsforhandlingene. Jo mere aktiv og positiv vaar innsats er, desto bedre vil vaar sak staa ved det endelige oppgjør.

Sett mot denne bakgrunn blir **OPBYGNINGEN AV VAART FORSVAR FORTSATT DEN VIKTIGSTE STATSOPPGAVE UNDER KRIGEN**. Maalet for denne oppbygning maa være snarest aa skape krigsdyktige avdelinger som kan brukes enten som en selvstendig norsk operativ enhet eller i forband med Allierte tropper.

Anvendelsen bør foreløbig ta sikte paa forsvar av eget forlegningsomraade og nærmeste distrikt. For Marinen og Flyverne kan opgaven bli videre. Senere blir maalet aa befri Norge.

Ved avdelingenes oppvøining og utrustning maa vi ta sikte paa aa bruke dem i Norge. Vi maa regne med at tyskerne ikke vil gi opp vaart land uten kamp. Vi maa derfor forberede militære operasjoner i Norge.

Vi bør motarbeide at vaare avdelinger blir satt inn paa krigsskueplassen utenfor Norge paa en slik maate og paa et saadant tidspunkt at Regjeringen ikke har en militær styrke som kan rykke inn i Norge og danne stammen i den folkehær som maa reises hjemme saasnaart forholdene tillater det.

Oppsetningen av nye Norske avdelinger bør **FORTSATT BYGGE PAA DEN ALMINDELIGE VERNEPLIKT** ved innkalling av vernepliktige

som opholder sig utenfor Norge. Inntil videre kan vi se bort fra hvervning av soldater.

Den Norske Militære Misjon i London regner med at det fins 1000-5000 norske menn i vernepliktig alder i England, (Skotland og Irland). For oppsetning av feltavdelinger bør en dog ikke bruke soldater som er eldre enn 35 aar. Anslagsvis regner H.O.K. derfor med 2500 mann i England. Eldre mannskaper bør foreløbig ikke innkalles, men vernepliktige i alderen 35-45 aar bør dog ikke avvises hvis de frivillig melder sig. De kan i tilfelle brukes i arbeidsavdelinger og ved flyvevaabnets «bakke-avdelinger». (Stasjonstjeneste.)

Som et første skritt foreslår H.O.K. at alle nordmenn bosatt i England, (Skotland og Irland) og som er i alderen 20-35 aar blir innkalt til militær tjeneste. Militær Misjonen i London har allerede tatt skritt i denne retning.

Tilsvarende oppsetninger bør ogsaa finne sted i Kanada for Nordmenn i Amerika. H.O.K. skal senere ta opp den sak.

Videre blir det antagelig ogsaa spørsmål om aa nytte frivillige av andre nasjonaliteter, f.eks. svensker, finner og dansker. De blir dog neppe flere enn at de kan gaa inn i de Norske avdelinger enkeltvis eller som underavdelinger av disse.

Under forutsetning av at mannskapsstyrken i England blir ca. 2500 mann bør oppsetningene i første omgang ta sikte paa aa utdanne:

a) En mindre *stab* beregnet paa ledelse av en operativ enhet.

Dette bør være H.O.K.s stab som efterhvert forsyner sig selv med de nødvendige branchefører. Kanskje er det nok at de utsees og forberedes (øves) for sin tjeneste.

b) *Infanteriavdelinger* i den utstrekning den disponible mannskapsstyrke tillater. Felttoget i Norge viste at vaar krigsoppsetning av Infanteriet stort sett var hensiktsmessig for operasjoner i Norge og hvad hæroppsetningen angaar forsaavidt bedre enn baade den engelske og den franske. Ved geværkompanier bør foretaes visse mindre endringer. Vi bør derfor fortsatt bygge paa vaare krigsoppsetningsplaner med mindre modifikasjoner.

H.O.K. skal senere komme tilbake til spørsmålet om utstyr med materiell som sterkt blev savnet, nemlig maskinpistoler, geværgranater og haandgranater.

dager delte de et kontor, senere – da general Steffens reiste til Canada – fikk de et kontor hver.¹⁸ Alt den 21. juni presenterte general Fleischer et PM til FD om den norske fremtidige militære virksomhet i Storbritannia.¹⁹ (Se vedlegg nr. 4.)

I korthet gikk dette PM ut på at Regjeringen snarest mulig burde sette opp stridskrefter for innsats i luften, til sjøs og til lands for på denne måte å sørge for at Norges sak sto så godt som mulig når freden kom.

Når det gjaldt landstridskrefter burde man imidlertid motsette seg at de ble satt inn på krigsskueplassen utenom Storbritannia og Norge for derved å unngå at Regjeringen sto uten egne tropper ved operasjoner i Norge. For Marinen og flygerne måtte oppdraget bli videre. Det burde være en *felles* flygeutdannelse i Canada for Hærens og Marinens flygevåpen. (Dette fordi britene mht. flygeutdannelse henviste nordmennene til Royal Canadian Air Force.)

Fleischer antok at det var 1–5000 nordmenn i vernepliktig alder på de britiske øyer. Ved utskrivning av disse burde det bli personell-grunnlag nok til å sette opp i alle fall en «halvbrigade». Den skulle kunne være stridsklar etter ca 8. måneder forutsatt at man fikk den tilstrekkelige hjelp fra britene. For å skaffe det nødvendige antall personell, måtte vernepliktsloven gjøres gjeldende utenfor Norge. I første omgang kunne man skrive ut nordmenn i vernepliktig alder som oppholdt seg i Storbritannia.

Den 20. juni 1940 var general Fleischer med stabssjef blitt innkalt til War Office etter en forhåndsavtale truffet av Militærattachéen, for å konferere om oppsetting av en hærstyrke.²⁰ I War Office ble de møtt av major J. O. Carlisle. General Fleischer ble forelagt War Office's ønske om å bruke de norske landstyrker til bygging av befestninger i Skottland. Fleischer svarte da at han ikke hadde noe imot at norske soldater ble brukt på like linje med britiske soldater i denne eller annen form for krigsinnsats.

Deretter ble Fleischer ført til et nytt møte med sjefen for operasjonsstaben i War Office, general R. H. Dewing. Dette møtet begynte med et spørsmål fra briten om nordmennene ville fortsette krigen mot Tyskland. Til dette svarte Fleischer et absolutt ja. Dewing gjorde så merksam på at det var mangel på utstyr – og særlig våpen – etter evakueringen fra Dunkirk. Men, dersom nordmennene ville delta i raids på Norskekysten, kunne de regne med å komme blant de styrker som ville få førsteprioritet i tildeling av våpen og utstyr. Fleischer ble deretter introdusert for generalloyt-

nant A. G. Bourne som var sjef for den nyopprettede «Combined Operations».

Bourne var interessert i å få dannet to norske avdelinger etter den britiske oppsetning for «Independent Company» på 230 manns personellstyrke. Til dette ga general Fleischer sitt prinsipielle samtykke.

Nå gjaldt det bare å få Regjeringen til å være med. Den 1. juli konfererte Fleischer med statsråd Ljungberg om saken.²¹ Han understreket da sterkt at W O snarest ønsket en bekreftelse på at nordmennene i Storbritannia virkelig aktet å fortsette krigen mot Tyskland med de midler som kunne skaffes, og at et positivt svar fra norsk side var betingelsen for å få våpen og utstyr. Fleischer gjorde det klart at han alt hadde erklært at dette *var* den norske innstilling, og at *han* - Fleischer - også hadde erklært seg prinsipielt villig til å la norske avdelinger delta i operasjoner mot Norskekysten. Da han var kalt til konferanse med sjefen for Scottish Command, og måtte reise alt samme aften, ba han om et snarlig svar, slik at han hadde et grunnlag å stå på. I dette grunnlag måtte inngå at Regjeringen ville innføre alminnelig verneplikt for nordmenn utenfor Norge, og i første omgang gå til utskrivning av nordmenn bosatt på de britiske øyer. Uten Regjeringens tilslutning til denne linje, mente Fleischer det ikke kunne settes opp avdelinger i Storbritannia, og øvelsesleiren i Dumfries ville i tilfelle gå i oppløsning av seg selv.

General Fleischers PM og hans referat fra konferansen i W O ble behandlet på en regjeringskonferanse den 2. juli 1940.²² Her ble resultatet at Regjeringen *ikke* ville gå til utskrivning av norske vernepliktige i Storbritannia, men basere seg på frivillige. Regjeringen ville bare la de vernepliktige bli *registrert*. Den reserverte seg også med hensyn til å la norske avdelinger delta i operasjoner mot Norskekysten. Dette var uheldig for de norske hæravdelinger i Dumfries som nå måtte ventes å få en lav prioritet ved tildeling av våpen og annet utstyr.

I konferansen med Scottish Command²³ kunne Fleischer bare meddele at de norske avdelinger foreløpig ikke kunne delta i raids imot Norskekysten, og ba om informasjoner med hensyn til mulighetene til å delta i forsvaret av Storbritannia. Han fikk til svar at de norske avdelinger straks kunne komme ut på tømmerhugst dersom de var villige til det. Som i

W O
i alt
solda
forsv
at de
våpen
Dette
norsk
Og d
milit
alt h
gene

10. j
til W
(Bor
Fleis

Fc
var e
innk
avde
ville
tiden

en st
arbe
som
samt
i Ca

Da
mott

Li

Can.
mul

Can

oppr

Hjel

W O understreket da Fleischer at de norske soldater var villige til å delta i alt krigsviktig arbeid – forutsatt at det var på lik linje med britiske soldater. Men han ønsket i så fall at de ble beväpnet, slik at de kunne forsvare seg dersom det kom en tysk invasjon. Til det fikk han som svar at de norske avdelinger var beskyttet av det britiske kystforsvar og ville få våpen etter den prioritet de ble gitt når det var våpen nok tilgjengelig. Dette resultat av at Regjeringen ikke hadde bifalt Fleischers forslag om norsk deltaking i raids mot Norskekysten, var lite hyggelig for Fleischer. Og det samme gjaldt Regjeringens uvilje til å ta over en del av det norske militære personell som ble internert i Sverige i april.²¹ Det er mulig at det alt her ble lagt grunnlaget for det motsetningsforhold som oppsto mellom general Fleischer og Regjeringen. (Se kapittel II.)

10. juli kom så Regjeringens (FD's) «Aide Memoire» som ble sendt frem til W O om den fremtidige ordning av norske styrker i Storbritannia. (Bortsett fra de ting som alt er nevnt, var dette dokument svært likt Fleischers PM.)

For Hærens vedkommende slo «Aide Memoire» fast at general Fleischer var øverste landmilitære myndighet, og at det var meningen med tiden å innkalle alle registrerte menn i alderen 21-35 år. Det ble konstatert at avdelingen i Dumfries ennå ikke hadde fått våpen, men når det skjedde, ville avdelingene kunne delta i «Home Defence» av de britiske øyer, og *når tiden var moden for det*, også delta i ekspedisjoner mot Norge. FD regnet med en styrke på 4-5000 mann. Foreløpig ville den kunne delta i fortifikatoriske arbeider. Regjeringen overveide å opprette en lignende leir i Canada dersom det var personellmessig grunnlag for det. Dette måtte i tilfelle sees i sammenheng med den leir for flygerutdannelse som man måtte opprette i Canada.

Det ble uttrykt ønske om at den norske leir i Dumfries opphørte som mottaksleir og gikk over til å bli en treningsleir.

Like etter «Aide Memoire» var sendt ut, reiste general Steffens til Canada for å lede virksomheten der, med særlig oppdrag å undersøke mulighetene for rekruttering av styrkene ved norske statsborgere i Canada.²⁵ I slutten av juli kom så den gledelige melding fra Island at opprettelse av en norsk hæravdeling var mulig der.²⁶ Det var løytnant Karl Hjelvik som var kommet over fra Romsdalen og hadde satt i gang med å

initiativ og oppfinnsomhet. Under feltmessige bataljons- eller kompani-
øvelser var humøret som regel utmerket.¹²

I denne perioden fikk den lille «hær» i Dumfries for øvrig et bevis på den
samfølelse som Norges skjebne hadde vakt tillive i tidligere norske «skatt-
land» hvor folk av «vår egen stamme» bodde. På Færøyene hadde en
komité under fru Petra Djurhus – den kjente dikter Andreas Djurhus's
hustru – under vinterkrigen i Finland samlet inn ullundertøy til finske
soldater. Komiteen rakk ikke å få sendt tingene før vinterkrigen sluttet. Nå
ble det sendt til den norske hærstyrke i Skottland i stedet, hvor de kom
godt med i de kommende vintre.¹³

General Fleischer møter nye vanskeligheter

Vi har sett hvordan general Fleischers bestrebelse på å få satt opp norske
kampstyrker så tidlig som mulig ikke førte frem.

Det var deretter indikasjoner på at britene inntil videre tenkte på å
anvende de norske styrker i «The Norwegian Reception Camp Dumfries»
som arbeidsstyrker. Med general Corys inspeksjon og positive holdning i
slutten av juli, utleveringen av våpen og H.M. Kongens inspeksjon i be-
gynnelsen av august, viste at denne lære var overstått. HOK var så i løpet
av de første høstmånedene kommet godt i gang med organisasjon av styr-
kene og av tjenesten. Det var derfor både overraskende og skuffende for
Fleischer og for det øvrige befal i Dumfries da det i september kom pålegg
om å avgi folk til den norske marine, den britiske marine, den norske
handelsflåte og den britiske handelsflåte. Det hadde vært ganske stor tap-
ping av styrken i Dumfries av frivillige til den britiske marine i juni–juli
1940. Ved det høve hadde det foregått direkte verving av folk ved norske
marineoffiserer. Det ble fristet med befalsstillinger, høyere lønn osv. HOK
som da var i London, hadde protestert, og fremholdt det uheldige i at
nordmenn ikke kunne tjene under norsk flagg, men det ble ikke tatt noe
hensyn til det. Senere ble HOK oversvømmet av søknader fra soldater som
hadde vært til sjøs – og det hadde de fleste – dels til marinetjeneste, dels
til handelsflåten. Det var dengang ikke HOK's mening å hindre en
overføring av personell fra Hæren til annen tjeneste. De fleste av sjøfolkene
hadde gått inn i Hæren for snarest mulig å få komme til Norge og slåss mot
tyskerne. Etter at Norge var oppgitt, ville de neppe slå seg til ro på land.

Men det måtte også taks noe hensyn til Harens behov, og derfor burde alle slike søknader avgjøres av HOK. Slik var det ikke gått, og avgivelsene var derfor blitt store. Til gjengjeld hadde HOK håpet på at det ikke skulle bli flere.⁴⁴

Da det så i oktober trakk opp til en ny masseavgivelse av soldater, ba general Fleischer om å få redegjøre for saken for Regjeringen – og fikk det.⁴⁵

Umiddelbart etterpå kom det likevel ordre fra FD om å avgi til sammen 130 mann frivillige. Det meldte seg flere hundre, og de marineoffiserer som var sendt for å ta seg av saken, plukket ut de fysisk sterkeste. Noe senere kom det en ordre fra FD om å sende inn oppgave over alle sjøfolk i Øvelsesavdelingen. Det var fulgt av et forslag fra den britiske marine om at alle disse måtte avgis til marinetjeneste. Det var et varsel om nye avgivelser, og HOK ba militærattasjéen ta saken opp med War Office. Herfra ble så både det britiske Admiralty og SOK gjort merksomme på at dersom de norske hærstyrker ble ytterligere redusert, måtte War Office innstille tildelingen av våpen og annet utstyr. Det ble ikke tatt noen offisiell avgjørelse i saken, men det kom intet ytterligere pålegg om avgivelse til sjøtjeneste.⁴⁶

Men det var også avgivelser til andre former for tjeneste. Også flygerutdannelsen i Canada krevde folk fra Harens øvelsesavdeling. Det gjaldt både befall og mannskaper. Her var det bare den enkelte manns individuelle egenskaper det kom an på. Det ble stilt store krav til såvel de fysiske som de psykiske egenskaper.

På denne måten mistet styrkene i Dumfries nok 41 mann.⁴⁷ Mange av dem var befall, og de øvrige var for det meste skikkede befalsemner.

Det samme gjaldt en vervevirksomhet som løytnant Martin Linge drev – særlig blant befalet. Siden han hadde forlatt Hamilton i mai 1940, hadde Linge ført en nokså ambulerende tilværelse, en tid var han også innom Øvelsesavdelingen. Men høsten 1940 var han blitt avgitt til UD og i arbeid for War Office.⁴⁸ I Dumfries drev han imidlertid sin verving med fullmakt fra FD. Også Linge strøk avgärde med et hundretalls gode folk.

Samtidig med at Haren måtte avgi folk som den allerede hadde fått, svarte rekrutteringen ikke til forventningene. Hovedårsaken var at det ikke var blitt truffet de bestemmelser om tvungen innkalling som var nødvendig for å få fart på rekrutteringen.⁴⁹

Vedlegg nr. 5

MILITÆRAVTALEN MED STORBRIANNIA AV 28. MAI 1941, OM LANDSTYRKENE

(a)

Avtale mellom den Kongelige Norske Regjering og det Forente Kongerikes Regjering om organiseringen og anvendelsen av de norske stridskrefter i det Forente Kongerike.

Norges Regjering og det Forente Kongerike Storbritannia og Nord-Irlands Regjering,

Som bekrefter sin bestemte vilje til å fortsette krigen inntil en lykkelig avslutning,

Som er enige om at et av krigsmålene er å gjenopprette Norges frihet og selvstendighet ved helt å befri landet fra tysk herredømme,

Som erkjenner betydningen av i felles interesse å opprettholde Norges væpnede styrker, og

Som ønsker å slå fast de prinsipper som disse styrker skal organiseres etter slik at de kan samarbeide med de allierte væpnede styrker, er blitt enige om følgende: -

Artikkel 1.

De norske stridskrefter i det Forente Kongerike (som omfatter land-, sjø- og luftstridskrefter) skal anvendes enten til å forsvare det Forente Kongerike eller til å gjenerobre Norge. De skal organiseres og brukes under britisk kommando, i dennes egenskap av alliert overkommando, som stridskrefter tilhørende Kongeriket Norge i allianse med det Forente Kongerike.

Artikkel 2.

De norske landstridskrefter skal oppsettes på ny i det Forente Kongerike, i samsvar med bestemmelsene i vedlegg I til nærværende avtale.

Artikkel 3.

Enheter av den norske marine skal anvendes sammen med den britiske marine, i samsvar med bestemmelsene i vedlegg II til nærværende avtale.

Artikkel 4.

Enheter av de norske luftstridskrefter skal organiseres for å kunne operere sammen med det britiske flygevåpen, som forutsatt i vedlegg III til nærværende avtale.

Artikkel 5.

Jurisdiksjon over de norske stridskrefters personell skal utøves i samsvar med bestemmelsene i vedlegg IV til nærværende avtale.

Artikkel 6.

(1) De norske stridskrefter skal utrustes, betales og underholdes på den norske regjeringens bekostning.

(2) Med mindre noe annet uttrykkelig skulle være bestemt i vedleggene til nærværende avtale, skal den norske regjering betale det Forente Kongerikes regjering enhver utgift som de britiske myndigheter måtte ha hatt i forbindelse med anvendelsen av denne avtale.

Til bekreftelse av dette har de undertegnede som har fått rett fullmakt til det av sine respektive regjeringer, undertegnet denne avtale og har forsynt den med sine segl.

Utfærdiget i London i to eksemplarer på engelsk, den 28. mai 1941. De kontraherende regjeringer skal senere bli enig om en norsk tekst, og begge tekster skal da ha samme gyldighet.

(L.S.) TRYGVE LIE
(L.S.) ANTHONY EDEN

Vedlegg 5, side 2

VEDLEGG I. *Om de norske landstridskrefter.*

Artikkel 1.

(1) De norske landstridskrefter skal bestå av de norske tropper som nå befinner seg i det Forente Kongerike og av slike enheter som måtte bli overført til det Forente Kongerike annetsteds fra.

(2) De følgende artikler gjelder disse landstridskrefter, som vil innbefatte de nødvendige hjelpe- og tjenereenheter, hovedkvarterers staber, og formasjoner.

(3) Antallet av enheter og formasjoner vil avhenge av det personell og den utrustning som måtte være tilgjengelig nå og i fremtiden.

Artikkel 2.

(1) De norske landstridskrefter skal i den utstrekning det er mulig bevare karakteren av en norsk militærstyrke med hensyn til personell, særlig for så vidt angår disiplin, språk, forfremmelser og tjenesteplikter.

(2) De norske landstridskrefter vil bli forsterket ved innkalling av norske statsborgere og ved inntak av frivillige.

Artikkel 3.

(1) Norske avdelinger og formasjoner skal kommanderes av norske offiserer. Britisk organisasjon skal anvendes, men norske regimentsfarger og alle den norske hærs gradstinksjoner og merker kan beholdes.

(2) De norske landstridskrefter skal stå under britisk kommando i deres egenskap av alliert overkommando, som kan stille enheter eller formasjoner under sjefen for en høyere britisk formasjon. Det er forutsetningen at de norske landstridskrefter i den utstrekning det er mulig vil bli brukt som en enhet.

Artikkel 4.

Det Forente Kongerikes regjering påtar seg å komplettere de norske landstridskrefters bevegning og utrustning så snart som mulig i den utstrekning en er blitt enig om.

Artikkel 5.

De britiske militære myndigheter skal knytte et passende antall offiserer og underoffiserer fra den britiske armé til de norske landstridskrefter, som instruktører i deres utdannelsesetid, og for å hjelpe til å gjøre de norske kadre fortrolige med britisk materiell.

Kilde:
HOK's arkiv. RA.

ble stilt en sjefsinstruktør og et antall andre norske instruktører til disposisjon for en britisk skole i ski- og vinterkrigføring på Island. Oberstløytnant Carl Stenersen og 20 andre norske offiserer ble beordret. Men da Stenersen ble syk, beordret HOK sjefen for Brig N's infanteribataljon, major Just som sjefsinstruktør. Major Eivind Otto Hjelle, som var kommet over fra Norge tidligere på høsten, ble beordret som bataljonsjef. I januar 1942 ble imidlertid oberstløytnant Stenersen friskmeldt og avløste major Just, som så igjen overtok bataljonen, mens Hjelle reiste tilbake til London.²⁷

En kort beretning om den norske innsats som instruktører for den britiske – og senere amerikanske – skole i snø- og vinterkrigføring står i eget vedlegg nr. 29.

Hæren og Norwegian Independent Company No 1²⁸

I forrige kapittel er nevnt at løytnant Martin Linge høsten 1940 vervet norske befal og menige fra Øvingsavdelingen. Det foregikk på den måte at Linge utså seg de folk han ville ha tak i, og meddelte dette til UD, som så gjennom FD fikk dem overført til tjeneste for UD. Arten av denne tjeneste ble ikke nevnt, men det ble av HOK og Øvingsavdelingen oppfattet som de overførte folk skulle assistere UD i etterretningsarbeide. Etter hånden ble det klart for HOK at løytnant Linges oppgave var å verve befal og soldater til en spesiell styrke som sto direkte under britisk kommando. En del av den deltok som nevnt foran i raidet mot Lofoten i mars 1941. Denne aksjon virket såpass stimulerende på britisk opinion at det ble besluttet å forsøke et nytt snarest. Britene ønsket nu at det ble satt opp et fulltallig Norwegian Independent Company No 1 (forkortet til NORIC 1) for spesielle tjenester, og Linge gikk i direkte kontakt med general Fleischer for å få avgitt 20–30 mann pr måned inntil avdelingen var brakt opp til en styrke på 250 mann. General Fleischer så til å begynne med velvillig på saken. Det var jo nettopp hans mening at de norske hærstyrker burde skaffes stridserfaring ved operasjoner – men i Norge. Generalen inspiserte avdelingen våren 1941. Han ble da klar over at den sto direkte under britisk kommando og administrasjon og også var lønnet av britene. Den britiske ledelse av avdelingen uttalte overfor Fleischer et ønske om å få fortsatt rekruttering fra den norske hærstyrke samtidig som de også fikk folk direkte fra det norske rekrutteringskontor i London. Generalen svarte

at det var lite rimelig at de små norske hærstyrker skulle deles inn i én britisk og én norsk del. Han gjorde atter merksam på sitt forslag av 1940, om at *alle* norske avdelinger burde få del i den utdanning som NORIC I drev i tillegg til vanlig utdanning, og settes inn i den samme type operasjoner i Norge. Men de burde fortsatt tilhøre den norske hærstyrke i Skottland. Bare noen få spesielt skikkede burde avgis til en britisk «spesiell tjeneste». Fleischer meddelte at han sto fast ved dette forslag. Denne drøftelse ble ikke fulgt opp, og rekrutteringen til NORIC I fortsatte på samme måte som før. Det var ingen offisiell kontakt mellom Hæren og NORIC I etter dette. (Det var heller ikke noen «privat» kontakt. NORIC I's folk ble holdt isolert fra øvrige norske i Storbritannia.)

Vanskelig tid for hærstyrken i Skottland

I omtalen av HOK's virksomhet er det nevnt at major Pran, med kaptein Aubert som assistent, ble sendt med den allierte styrke som foresto evakueringen av Svalbard i august 1941, som representant for de norske styrkesmakter, og utstyrt med distriktskommandosjefs myndighet. Ved dette høve fikk Norske Brigade for første gang en avdeling med i en krigsoperasjon, idet en geværtropp fra Kp 2 fulgte med. Med troppen fulgte kompaniets NK, løytnant Per Froili og troppsjefen fenrik Gabriel Reed.²⁹

Av den vernepliktige og tjenestepliktige del av den evakuerte Svalbardbefolkning fikk Hæren som før sagt 349 mann. De ble først sendt til Øvingsavdelingen i Carronbridge. Her ble de gående noen måneder uten våpen på grunn av den usikkerhet som rådet med hensyn til deres bruk. Da de endelig ble fordelt til brigadens avdelinger for å supplere disse, var stemningen blant dem ikke den beste.³⁰ Det samme gjaldt andre nyankomne fra «det egentlige Norge», som ofte hadde ventet å finne en norsk divisjon eller i alle fall en full brigade og ble meget skuffet.³¹

Men også mange av «de gamle» i den norske hærstyrke i Skottland ble misfornøyde høsten/vinteren 1941/42. Det skyldtes vesentlig øvingsforholdene. Som nevnt ble avdelingene om høsten opptatt med hinderbygging, og om vinteren – med det største snøfall i Skottland «i manns minne» – med snørydding. Følgen var at avdelingsutdanningen og den av HOK beordrede lagførerutdanning av alle soldater, ble skadelidende.³² Det som

ble
kon
et s
Det
på
brit
194
M
und
kjør
V
fors
sett
nya
av
B
han
had
– D
– E
Det
F
gen
F
rykr
blitt
F
ring
F
i fre
mot
D
forsy
aktu

Den 20. desember³⁸ sendte brigadesjefen et skriv til HOK hvor han fremholdt at Brigaden ikke var tilstrekkelig stridsberedt. Han nevnte at bevæpning og utrustning for øvrig ikke holdt mål, og at det var mangler ved utdannelsen av befal med den følge at Brigaden ikke disponerte tilstrekkelig med feltmessig utdannet befal. HOK sendte skrevet videre til FD. I julen kom de britiske raids mot Måløy og Vågsøy, hvor det ble gjort kjent at norsk personell hadde deltatt. Dette gjorde et sterkt inntrykk på de fleste i Norske Brigade, og bidro til misnøyen. Bak den lå jo først og fremst følelsen av å være kommet i en bakeveie med små sjanser til aktiv krigsinnsats. Det reiste seg krav om å få utrettet noe.

Den 3. januar sendte så FD et skarpt skriv til HOK hvor det ble stilt disse spørsmål:

1. Innen hvilken tidsfrist har HOK beregnet at den norske brigade skulle være utrustet, bevæpnet og øvet ferdig for krigsoperasjoner?
2. Hvilken art av operasjoner har HOK planlagt for brigaden?
3. Hva har HOK gjort for å skaffe feltdyktig befal og hva er gjort for å utdanne det befal brigaden har?
4. Mener HOK det er forsvarlig å sette den nevnte brigade inn i krigsoperasjoner?
5. Hva er gjort for å skaffe befal til den hjemmeverende vernepliktsmasse?
6. Hvilken kjennskap har HOK til de raids som er utført på norsk territorium i den siste tid, og hvilken innflytelse har disse raids hatt på HOK?

I begynnelsen av februar sendte så et tillitsmannsutvalg en klage frem til FD. Her ble det fremholdt en rekke forhold ved Norske Brigade som utvalget mente var skadelig for soldatmoralen.⁴⁰

Høsten/vinteren 1941/42 var altså tydeligvis en vanskelig tid for den norske hærstyrke i Skottland, og det fikk følger for stemningen hos en del av personellet. Men det er neppe riktig å si at det var noen *krise*. Under samøvelser med britiske styrker gjorde Brig N det ganske bra,⁴¹ og i en britisk rapport heter det om «The Norwegian Contingent» at moralen er god!⁴²

Krise var det derimot i London.

I lø
en r
E
en f
en
Det
for
ove
Ger
etak
gi o
Det
Men
fors
Har
6. fe
at F
gen
stric
besl
ank
maj
utne
Ob
som
E
fren
Reg
G
umi
som
for
Nor

* Ge
ham

Opptakt til forandringer

I løpet av høsten 1941 oppsto det fra flere hold et ønske om at det ble etablert en norsk militær fellesstab *over* de tre forsvarsgreners overkommandoer.

Det var to måter å løse disse problemer på: Enten å bruke prinsippet om en felleskomité som tok seg av alle slike felles forsvarssaker, eller etablere en Forsvarets overkommando. Regjeringen bestemte seg for det siste. Dette var jo ordningen på slutten av krigen i Norge i 1940. Dette til tross for at de uttalelser forsvarsministeren hadde fått fra sjefene for de tre overkommandoer gikk imot tanken om et Forsvarets overkommando. General Fleischer pekte imidlertid i sin uttalelse på at det FO som ble etablert i Norge i 1940, egentlig bare besto i at HOK fikk myndighet til å gi ordrer og direktiver til Marinen uten at det ble etablert noen ny stab. Det naturlige ville derfor være å utnevne general Fleischer til forsvarssjef. Men slik gikk det ikke. Den 5. februar 1942 ble generalen kalt ned til forsvarsministeren og spurt hvordan han stilte seg til spørsmålet om et FO. Han viste da til sin nettopp avgitte skriftlige uttalelse. Dagen etter, den 6. februar, ble Fleischer igjen kalt til forsvarsministeren som meddelte ham at Regjeringen enstemmig var av den mening at han ikke burde ha stillingen som forsvarssjef. For han var tenkt på stilling som sjef for de norske stridskrefter i Canada.¹¹ Ved Egl. resolusjon av 6. februar 1942 ble det besluttet å gjenopprette Forsvarets Overkommando. Den nettopp ankomne major Wilhelm von Tangen Hansteen ble utnevnt til generalmajor og beordret som forsvarssjef. Rittmester Bjørn Christophersen ble utnevnt til oberst og beordret som stabssjef i Forsvarets Overkommando. Oberstløytnant Johan Beichmann ble utnevnt til generalmajor og beordret som ny sjef for HOK.

Det som var skjedd kom neppe uventet for general Fleischer. Som det fremgår av disse to første kapitler hadde det ofte vært uenighet mellom Regjeringen og Fleischer i viktige forsvarsspørsmål.¹²

General Fleischer tok avskjed med Norske Brigade på en oppstilling umiddelbart etterpå. Her takket han alt personell for den iver og innsats som var blitt utvist, og manet til fortsatt loyal innsats under den nye sjef for Hærens Overkommando og uttrykte håpet om å få være med når Norske Brigade gikk til angrep i Norge (forfatterens erindringer).*

* General Fleischers plutselige avskjed var overraskende og uforståelig for de fleste i Brig. N. som i ham så en erfaren krigsleder. (Naval Intelligence)

- 3 geværtropper med stor ildkraft
- 1 tung tropp med bombekastere og mitraljøser
- 1 liten kombinert sambands- og pionertropp
- 1 trentropp.

Spørsmålet om kompaniets trenoppsetning (biltransport og/eller kjerretransport og kløv) måtte vurderes.

Brigaden måtte for øvrig settes opp på grunnlag av den eksisterende organisasjon, slik:

- Brigadekommando, inkl. stabskompani med sambandstropp
- 4 store selvstendige kompanier (Også betegnet «små bataljoner»)
- En bataljon (norsk betegnelse) feltartilleri (8 skyts)
- En fallskjermavdeling
- Transport- og forsyningsavdelinger.

Generalmajor Beichmanns svar av 17. april 1942 gikk ut på følgende:

1. Vi får utstyr fra britene, og dette utstyr er tilpasset britiske oppsetningsplaner. Derfor bør vi ta hensyn til det.
2. Vi bør holde på den opprinnelige (Fleischers) tanke om å sette opp en ramme for en større formasjon.
3. Vi må se i øynene at det *ikke* er sannsynlig med operasjoner i Norge. Derfor bør Den norske hær i Storbritannia organiseres med tanke på innsats på kontinentet når invasjonen kommer. Å delta her var av stor betydning for moralen i Hæren, og for den nasjonale moral.
4. I alle tilfelle burde det ikke gjøres noen gjennomgripende forandringer på *kort* tid. Vi får bygge på det vi har i dag. Vi må til enhver tid være marsjklare.
5. Hæren bør ha en organisasjon som er resultat av et samarbeid mellom War Office, HOK og Scottish Command. En norsk «Distriktskommando Skottland» som samarbeider med Scottish Command bør overveies. Under den ville det da kunne stå en operativ formasjon som omfattet en sjef med stab, her inkludert en egen øvingsstab (den gamle bataljonstab), en infanteribataljon eller et antall selvstendige kompanier, en oppklaringsavdeling og et fallskjermkompani, et feltbatteri, et sambandskompani og et antall liaisonoffiserer. Under denne DK måtte også den nødvendige skole- og øvingsavdeling legges, og det samme

gjaldt Hærens Forsyningsavdeling i Dumfries og det nyopprettede Hærens Kvinnekorps.

Beichmanns forslag var dels satt opp ut fra hans faglige vurdering, dels ut fra at han hadde loddet stemningen i brigaden. Her var lysten til en organisasjonsforandring ikke til stede. Det høyere befal holdt sterkt på den gamle organisasjon med det håp for øyet at det med tiden ville bli tilgang på mer personell. Dette håp var imidlertid basert på at det skulle skje en utskrivning av norske statsborgere i USA og Canada, og ved at det meldte seg frivillige norskamerikanere. Både den forhenværende forsvarsminister Birger Ljungberg og oberstløytnant A. D. Dahl, som var blitt sendt over Atlanteren, hadde arbeidet med denne sak. Til disposisjon sto den norske mottaksleir i Lunenburg i Canada, og det ble arbeidet med å få satt opp en tilsvarende leir i USA.⁶ Oberst Ljungberg hadde alt i januar meddelt at det var registrert 1006 vernepliktige norske statsborgere i USA og 1503 i Canada.⁷ Selv med 20–30 % frafall av medisinske grunner, ville dette kunne bringe Brig N opp i halv brigadestørrelse. (Fleischers målsetning fra 1940.)

Det meldte seg imidlertid svært få frivillige i USA og Canada, og før man fikk satt i verk tvungen utskrivning, basert på tidligere regjeringsvedtak, kom det avslag fra USA på en norsk anmodning om å få opprette en liknende leir som den i Canada, og USA forbød også utskrivning av andre lands statsborgere, som oppholdt seg i USA og verving av frivillige amerikanske statsborgere til militærtjeneste i andre lands styrker. De fleste norske statsborgere som oppholdt seg i Canada var eldre mennesker. De yngre var for en stor del sjøfolk. De foretrakk da tjeneste i Marinen eller å ta hyre i handelsflåten eller melde seg til amerikanske eller kanadiske styrker.⁸ Tilgangen fra den andre siden av Atlanteren til Hæren, vil følgelig bli *meget* beskjeden. Dermed falt meget av generalmajor Beichmanns grunnlag bort. Og i alle tilfelle: FO holdt på sitt forslag og supplerte det med et tillegg i et nytt skriv.⁹

Dette var et PM satt opp av Forsvarssjefen selv, og gikk ut på følgende: De selvstendige kompanier måtte organiseres som *bergkompanier*. Grunnen til tilleggssforslaget var at en alliert invasjon i Norge, måtte skje på Vestlandet, i det ytre Trøndelag eller i Nord-Norge. I alle disse landsdeler måtte landstyrkene operere i typiske fjellområder. Tyskerne hadde berg-

på inspeksjon. Han ga offisielt uttrykk for at han var tilfreds med personellet «soldierly bearing».

Den 6. juni 1942 ble Brig N for første gang orientert om omorganiseringen, som ble mottatt med blandede følelser. Deretter fulgte viktige besøk og inspeksjoner. Først kom forsvarsminister Torp, deretter H.M. Kongen og H.K.H. Kronprinsen som oppholdt seg i brigadeområdet en hel uke. Samtlige avdelinger og institusjoner i Hæren ble inspisert av de kongelige. Da HOK's skriv om omorganiseringen kom, ble det i brigadeordre bestemt at denne skulle finne sted 8. august. Samtidig ble det bestemt at personell som var utdannet (fra Norge) som kystartillerister, skulle avgis for en kystartillerigruppe. I slutten av juli ble noe over 90 mann, de fleste fra Kp 4, sendt på kurs i de britiske «commandos» i den hensikt å bli en avdeling i disse elitetropper. Dette reduserte dette kompani så meget at oppsetningen av 4. bergkompani måtte sløyfes. Ved oppsetningen av de tre øvrige bergkompanier ble det resterende personell fra Kp 4 fordelt på disse.

Den 8. august foregikk så omorganiseringen som planlagt. Men først hadde personellet i brigaden den 3. august feiret H.M. Kong Haakons 70 års dag på en verdig måte, nemlig ved oppstilling med flaggheising og feltgudstjeneste, deretter vanlig hard tjeneste for å avslutte dagen med festmiddag, underholdning og dans. Alle som tjenestegjorde i de væpnede styrker på dette tidspunkt ble tildelt H.M. Kong Haakons 70-års jubileumsmedalje.

Nu begynte en serie med «tilvenningsøvelser» hvor dekknavnene «KOLLE», «SKOG» og «GRIM» viser type av opplegget. Det var operasjoner og strid i skog, åser og fjell som liknet på norsk lende man skulle øve på. I samme hensikt fikk Brig N tildelt en spesielt egnet leir i det skotske høyland, nemlig Dall Camp. Her lå ett kompani (ett av bergkompaniene eller Kp F) ad gangen og øvet på detaljer i disipliner som orientering, patruljering, tropps- og kompanioperasjoner i skog og lynghei eller fjell o.l. Under øvelsene ble det ofte brukt skarp ammunisjon.

I september ble også skolen for hestetjeneste og Hærens Remonte- og Hestedepot opprettet i Coul House. (Mitralfjosekompaniet, som hadde ligget der før, var jo nå blitt oppløst og fordelt på kompaniene.) Nå begynte intense øvelser i forflytninger, hvor bergkompaniene begynte å øve med kløvtren. (Kjerrer var ennå ikke mottatt i tilstrekkelig antall.)

De
inn
per

1. J
t
t
2. J
3. J
4. J
5. J

For
ved
lerig

Der
skap
jour
mål
med
Det

1. F
2. I
3. F

Islandskompaniet ble først i sin helhet overført til HSØ, før deretter å gå inn i Oppklaringseskadronen.

De to oppsetninger som var planlagt – et sambandskompani og en radiostab – måtte gis opp og ble sløyet.

De viktigste av nyoppsetningene som kom til i perioden, var før Oppklaringseskadronen og Transportkompaniet. De begge skulle inngå i Brig N. Deres oppsetning, inkludert oppøving, var imidlertid ikke ferdig før ut på ettervinteren/våren 1945.

Videre ble forberedt satt opp magasinigrupper for de planlagte distriktsmagasiner, og en del sanitetsoppsetninger (felthygieneenheter, feltkirurgienheter og feltsanitetsenheter). Helt siden 1943 var det arbeidet med å få satt opp luftvernavdelinger. En egen luftverngruppe av befal var derfor i virksomhet, med TGB/HSØ som fast tilknytning, men gruppens medlemmer var ofte på britiske kurser og også i utstrakte tidsrom attasjert britiske luftvernoppsetninger.

Det ble foretatt mobiliseringsoppgjør både høsten 1943 og 1944. Det besto vesentlig i innkalling av personell fra Sentraladministrasjonen i London, delvis i disponering av befal. Oppsetningene eksisterte jo allerede. Det var særlig DK-ene som ble tilgodesett ved mobilisering. Det vesentligste bidrag kom her fra det tallrike kadrebefal ved TGB/HSØ.

Det må her gjøres oppmerksom på forskjellen i norsk og britisk forståelse av uttrykket mobilisering/«mobilization».

På norsk betyr jo mobilisering så vel innkalling av personell som utlevering av utstyr og oppsetning av avdelinger. I britisk militærterminologi betyr «mobilization» at ferdig oppsatte avdelinger mottar splitter nytt utstyr og kvitter seg med det gamle samt med alt som ikke hører inn under KOP (Satt «på krigsfot»). Den norske *mobilisering* i Storbritannia under krigen var en blanding av den norske og britiske ordning.

2. desember 1943 trådte Den norske militærmisjon i funksjon. (Se vedlegg nr. 31.)

Framstøt for endringer av Norske Brigades organisasjon

Grunngivningen for oppsetningen i bergkompanier er det redegjort for i forrige kapittel. Det hadde imidlertid vært en del usikkerhet om hvordan de skulle brukes. Dette var nok hovedgrunnen til de mange besøk og

Spørsmålet om stridsinnsats også utenfor Norge og Storbritannia

Da sommeren 1944 kom, hadde bare ca. tre hundre mann av Den norske hær i Storbritannia fått høve til å kjempe. Det var Hærens del av garnisonen på Svalbard, garnisonen på Jan Mayen og No 5 Troop 10 International Commandos.

Svalbardfolkene hadde jo helt fra re-okkupasjonen i mai 1942 vært i kamp med tyske fly og ubåter og ble som før sagt 8. september 1943 utsatt for et storangrep fra sjøen av slagskipene «Tirpitz», «Scharnhorst» og 10 jagere med påfølgende landing av infanteri. Garnisonen på Jan Mayen – som kom fra Norske kompani Island etter en turnusordning – hadde vært utsatt for flyangrep og elementer av Commandos hadde deltatt i raids på norskekysten fra MTB. De få som hadde fått høve til å kjempe var altså satt inn på norsk territorium. (Svalbard og Jan Mayen var jo deler av kongeriket Norge.) Dette var i full overensstemmelse med Militæravtalen med Storbritannia av mai 1941 (se vedlegg), hvor det var sagt at hæren bare skulle brukes til forsvar av Storbritannia eller norsk område. Det var den reservasjonen Den norske regjering hadde fått inn i avtalen for å unngå at den lille norske hærstyrke skulle bli «oppbrukt» før frigjøringen av Norge.

Pr. juni 1944 talte Den norske hær i Storbritannia ca. 2600 mann, og for første gang var avdelingene blitt brakt opp til full styrke + en liten reserve. Men *det* var jo fremdeles en meget liten hær, og ville – siden det var vesentlig infanteri – meget fort ha blitt kraftig redusert, om den var blitt satt inn på kontinentet.

Selv om detaljene i de andre to forsvarsgreners innsats ikke var kjent innen Norske Brigade, var man dog klar over at de kjempet i forreste linje sammen med britene. Det var ikke til å unngå at det ble en psykisk belastning for personellet i Hæren. For personellet i Norske Brigade kom dessuten den ting i tillegg at det jo var stasjonert i Skottland, hvor nesten hver eneste familie hadde medlemmer i strid, og svært mange hjem hadde mottatt det triste budskap om en fällen sønn eller bror, eller i verste fall – ektemann og far. Dette hadde vært et problem i 4 år. Men før hadde britiske militære og sivile ikke sagt noe. Nå var det ikke fritt for at de norske soldater fikk slengt hånsord etter seg. Mange sluttet med å søke permisjon av den grunn.

Da 52. Divisjon i august 1944 ble sendt sydover til det «restricted area»

i England hvorfra veien videre alltid gikk til Frankrike, oppsto det nedstemthet og til dels uro i Norske Brigade, og fra mange hold ble det rettet direkte henvendelse til statsledelsen. Mannskapenes tillitsmenn sendte således et brev til H.M. Kong Haakon, og ba om å bli satt inn i Frankrike sammen med de britiske tropper. Kongen svarte med et vennlig brev hvor han nevnte den grunn regjeringen allerede hadde gitt til andre henvendelser til *den*, nemlig at Hæren, pga. dens beskjedne styrke måtte reserveres for frigjøringen av Norge.

Sjefen for HOK, generalmajor Beichmann, hadde alt sommeren 1942 gitt uttrykk for at Hæren burde settes inn i strid ved siden av allierte tropper på kontinentet, idet han allerede da var overbevist om at frigjøringen av Norge ville komme som et resultat av kampene på syd-, vest- eller østfront. Han mente det ville være meget uheldig for den norske hærs framtid om dens krigsoppsetninger i Storbritannia ikke ble satt inn i strid.²⁷ Som følge av henvendelser fra mange hold, sendte han den 23. august 1944 et nytt skriv til FD gjennom FL, hvor han *igjen* gikk sterkt inn for at Norske Brigade fikk delta i det pågående felttog sammen med 52. Divisjon.²⁸ FD's svar kom i en lang redegjørelse.²⁹ Konklusjonen var fremdeles den samme: Den norske hær i Storbritannia var så liten at den måtte reserveres for Norge. Herfra var dog visse unntak. (KpF, NORIC I og No 5 Troop, 10 Commandos.) Og den norske hær i Storbritannia ble i virkeligheten ganske *tydelig* representert på Vestfronten. Det var 49 offiserer i 52. Divisjon hvorav 7 var infanteritroppssjefer. Fra Krigsskolen kom 15 offiserer som førte kommando over britiske avdelinger. Dertil kom No 5 Troop, 10 International Commandos.

«Commandos»-kompaniet var først med på erobringen av Walcheren, hvor det utmerket seg som et av de beste av dette elitekorps. Senere var det med på vakthold ved Rhinen, og forsvarsoppdrag. Avdelingen ble trukket ut av «Commandos» på våren 1945, for så å settes inn under frigjøringen av Norge. Avdelingen hadde betydelige tap. Fallskjermkompaniet ble imidlertid *aldri* satt inn på kontinentet, til tross for at kompaniet var attasjert 1. luftbårne Divisjon da denne forberedte seg på innsetting, og til tross for at også denne avdeling var unntatt fra reservasjonen i Militæravtalen.

Den krigsinnsats som ble levert av «Commandos»-kompaniet og de to grupper av offiserer står nærmere omtalt i de respektive vedlegg i boken.

Foreløpig skal nevnes at 6 av de forannevnte norske offiserer fikk den høye britiske krigsdekorasjon Military Cross.³⁰ Av 19 norske offiserer fra KS og liaisonkorpset som *førte kommando* over britiske infanteri – eller kavaleri (panser) styrker, ble 5 drept og ni såret. Dette etter at KS-offiserene hadde deltatt i strid i 4 måneder, og liaisonoffiserene i 2 måneder. Det sier litt om både de strider de deltok i, og den innsats de gjorde.

I forrige kapittel er omtalt hvordan HOK i desember 1942 hadde avslått en britisk anmodning om å få «utlånt» norske offiserer fra det store overskudd av feltdyktige offiserer i riktig alder i TGB. Britene hadde lidt meget store tap på forskjellige fronter. Avslaget ble, som før nevnt, begrunnet med at de få som var kvalifisert trengte den norske hær selv.

Fra høsten 1943 var det omvendt. HOK oppdaget nå – etter at Krigsskolen var avsluttet – at det var vanskelig å beskjeftige alle de nye 75 K-offiserene. 60 av dem var nok attasjert britiske avdelinger, men da våren kom, hadde det britiske «Selection Board» bare villet beholde 24 av dem.³¹

Det ble besluttet å henvende seg til Det britiske krigsdepartement for å få flere av K-offiserene med i britisk tjeneste. Sterkt medvirkende til dette var at disse offiserene selv presset på for å få gjort en krigsinnsats. HOK ble bemyndiget til å ta direkte kontakt med War Office. Den 5. mai svarte generalløytnant Grasett at det for tiden ikke var mulig. Han ville imidlertid ha saken in mente og ba HOK om ikke å foreta seg nye utspill («to hold your hand in this matter for the present»).

Bortsett fra de alt nevnte 59 liaisonoffiserene som fulgte 52. Divisjon – og hvor alle bekledte vanlige britiske offisersstillinger – kom det imidlertid ikke flere norske offiserer med i den britiske hær. Grunnen var formodentlig at den norske regjering alt for de første hadde tatt det forbehold at de norske offiserene skulle kunne trekkes tilbake når regjeringen mente å ha bruk for dem selv. Dette var britene selvsagt ikke tjent med. Det kunne jo hende at noen av de norske offiserene hadde fått en så viktig funksjon at det å måtte gi slipp på dem igjen, ville skape vanskeligheter for en avdeling som stadig ble satt inn i viktige oppgaver. I desember 1944 ble da faktisk også alle norske offiserer i 2. Britiske Armé på kontinentet trukket tilbake, uten en.*

For de norske offiserene som var blitt sendt til fronten med britiske

* Sverre Bratland